

HEGELIO DVASIA MASKVOJE

Tomas Kačerauskas

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Humanitarinis institutas, Filosofijos ir politologijos katedra,
el. paštas tomas@hi.vgtu.lt

2007 m. birželio 4–7 d. Rusijos mokslų akademijos Filosofijos institute vyko tarptautinė konferencija, skirta G. W. F. Hegelio *Dvasios fenomenologijos* 200-osioms metinėms. Norėčiau pasidalinti išpūdžiais iš šio filosofijos įvykio šalyje, kur filosofų sąskrydžiuose dalyvauja po tris tūkstančius dalyvių, kur leidžiamas filosofijos laikraštis, kur filosofijos mėnraščio tiražas – didžiausias pasaulyje, kur filosofijos knygų vertimai pasirodo tais pačiais metais, kaip ir jų originalai kitose filosofijos pasaulio sostinėse. Drauge Maskva išlieka egzotiška ir mažai žinoma sostine filosofinei provincijai.

Į šią konferenciją, kurią finansavo Vokietijos fondai, suvažiavo iškiliausi Hegelio tyrinėtojai: W. Jaeschke, K. R. Westphalis, B. Sandkaulen, J. Stolzenbergas, D. Hüningas, T. Rockmore'as ir kt.

Trumpai paminėsiu visus skaitytus pranešimus. Po iškilmingų konferencijos atidarymo kalbų (be kurių rusai neapsieina) konferencijos mokslinę dalį pradėjo W. Jaeschke (Vokietija) pranešimu *Istorinė savimonės istorija*, kur *Dvasios fenomenologiją* interpretavo kaip savimonės istoriją, atvėrusią kelią naujajai epistemologijai. A. N. Kruglovas (Rusija, Maskva) pristatė pranešimą *Apie Hegelio fenomenologijos sampratą priešistorę*, kuriame minėjo tokius Hegelio conceptualius pirmtakus kaip F. Chr. Oetingeris, J. H. Lambertas, J. G. Herderis, J. N. Tetensas, I. Kantas ir J. G. Fichte. Konferencijos įkvėpėja N. Motrošilova (Rusija, Maskva) pranešime „Phänomen“, „Erscheinung“, „Gestalt“: *Hegelio dvasios fenomenologijos terminologinės ir turinio problemos lyginant su Kanto filosofija*¹ atskleidė minėtųjų terminų raidą ir prasmes Hegelio ir

Kanto filosofijoje. Svečias iš Didžiosios Britanijos K. R. Westphalis taip pat lygino mentalines Hegelio ir Kanto kategorijas pranešime *Sprendimas, abipusis pripažinimas ir racionalus pagrindimas*. Vokietė B. Sandkaulen pristatė Hegelio ugdymo koncepciją *Dvasios fenomenologijoje*. Viešnia iš JAV M. F. Bykova skaitė pranešimą „*Dvasios fenomenologija*“ kaip socialinę ontologiją. Paskutinis pirmosios dienos prelegentas J. R. Selivanovas (Rusija, Maskva) nagrinėjo *Dvasios fenomenologijos* metodą.

Antroji diena taip pat buvo kupina įdomių pranešimų. T. B. Dlugačas (Rusija, Maskva), J. Stolzenbergas (Vokietija) ir D. Hüningas (Vokietija) kalbėjo apie Hegelio ir Apšvietos santykį. Pastarieji du išskleidė Hegelio kritiką Apšvietos atžvilgiu, pirmasis – Hegelio sveiko proto idėją, neatsiejamą nuo Apšvietos filosofinės kultūros. Rusijos filosofijos patriarchas T. I. Oizermanas, pristatęs pagrindines *Dvasios fenomenologijos* idėjas, sukėlė karštas diskusijas. W. Jaeschke tvirtino, kad Hegelis kalba ne apie vergo (*Skla-ve*) ir pono (*Herr*), bet apie tarno (*Knecht*) ir pono (*Herr*) santykius, o tai esą ne tas pats. T. Rockmore'as (JAV) kalbėjo apie Hegelio jėgos, supratimo ir apversto pasaulio (*verkehrte Welt*) sampratą. V. V. Makarovas (Rusija, Sankt Peterburgas) gvildeno Hegelio proto sampratą ypatumus. Paskutinis antrosios dienos pranešėjas A. M. Rutkevičius (Rusija, Maskva) pristatė prancūzų postmodernistų „tėvą“ A. Kojevė'ą, kilusį iš Rusijos, ir jo skandalingąją *Dvasios fenomenologijos* interpretaciją. Pranešimas su-

¹ N. Motrošilovos straipsnį spausdiname šiame „Santalkos“ numeryje.

judino auditoriją, o vokiečiai Hegelio aiškintojai sėdėjo amo netekę tarsi nežinodami, ką pulti: A. M. Rutkevičių ar A. Kojeve'ą.

Trečiąją dieną Hegelio dvasia, įkvėpta klasiko rašto aiškintojų, toliau sklاندė virš Maskvos. V. I. Korotkichas (Rusija, Jelecas) kalbėjo apie „sąmonės patyrimo mokslo“ metodą ir *Dvasios fenomenologijos* atsiradimą. P. Schröderis, atvykęs iš Didžiosios Britanijos, bet kalbėjęs vokiškai, pranešime *Hegelio dvasios fenomenologija arba žmogaus egzistencijos paradoksas* Hegelį nagrinėjo Schillerio karo poetikos kontekste, kuriame kitaip nušvito ne tik Hegelio dvasia, bet ir Kojeve'o interpretacija. Kitas britas S. Houlgate'as nagrinėjo McDowellio ir Hegelio santykį dvasios fenomenologijos šviesoje. Jaunas ir perspektyvus tyrinėtojas P. N. Kliukinas (Rusija, Žukovskis) parodė Hegelio vietą politinės ekonomikos klasikų bendrijoje, o nebe jaunas, bet vis dar perspektyvus A. D. Majdanskis (Rusija, Taganrogas) kalbėjo apie pasaulinės fenomenologijos istoriją nuo Hegelio iki Marxo. S. A. Malceva (Rusija, Sankt Peterburgas) atskleidė Hegelio ir Croce's, o I. Boldyrevas (Rusija, Maskva) – Ernsto Blocho ir *Dvasios fenomenologijos* santykį. Dar vis jauni tyrinėtojai M. Soboleva (Vokietija) ir tūlas T. Kačerauskas (Lietuva) kalbėjo apie Hegelio poveikį Lacanui ir apskritai postmodernizmui. V. V. Lazarevas (Rusija, Maskva) ir A. N. Jeryginas (Rusija, Rostovas prie Dono) parodė Hegelio filosofijos ir Rusijos minties ryšį. A. I. Zakamulinas (Rusija, Maskva) ir A. V. Čiusovas (Rusija, Maskva) kalbėjo apie sąmonės visuotinę ir *Dvasios fenomenologijos* sandarą. L. A. Minasianas (Rusija, Rostovas prie Dono) parodė absoliučios dvasios vietą šiuolaikiniame mokslo pasaulyje. O. F. Ivaščiukas (Rusija, Rostovas prie Dono) trečiosios dienos sekciją pabaigė pranešimu apie substanciją ir subjektą.

Paskutinė, ketvirtoji, diena buvo paženklinta tragiško motyvo. Diena prasidėjo A. Megillo (JAV), vėliau pristačiusio savo knygą *Istorinė epistemologija*, pranešimu *Senas, bet vis išskylančis klausimas: ar yra moralės pažanga istorijoje?* Kaip galima spręsti iš pavadinimo, autorius

daugiau dėmesio skyrė Kantui nei Hegeliui. Tačiau klausytojai liko neapgauti Rusijos mokslo filosofijos autoriteto V. V. Stiopino (Maskva), kuris nekantravusiems (kada gi bus kalbama apie Hegelį?) Hegelio dvasios dalyviams parodė, koks Hegelis aktualus šiuolaikiniam mokslui (įdomu, ar daug mokslininkų su tuo sutiktų). Apie Hegelio dvasios klajones Rusijos platybėse sužinojome iš Hegelio kūrinių vertėjo į rusų kalbą M. G. Špeto dukters, kuri papasakojo, kaip prieš sušaudymą 1937 m. jos tėvas Sibire vertė *Dvasios fenomenologiją*. Pagaliau N. Motrošilova perskaitė B. Tuschlingo (Vokietija) pranešimą *Enciklopedinė 1817 m., 1827 m. ir 1830 m. dvasios fenomenologija – didžiosios 1807 m. „Dvasios fenomenologijos“ versija ar naujos dvasios filosofijos koncepcijos interpretuota dalis?*

Konferencijos dvasia N. Motrošilova labai pagerino prastą Maskvos mokslo konferencijų organizatorių reputaciją: buvo užsakyti numeriai viešbutyje (tiesa, dalyvių sąskaita), pasirūpinta svarbesnių pranešimų bei diskusijų kvalifikuotu sinchroniniu vertimu į rusų ir vokiečių kalbas, pateikti visų pranešimų tekstai ir jų vertimai, dalyviai vaišinti geru vynu² dviejuose banketuose (organizatorių sąskaita), vykusiuose po knygų pristatymų.

Apie filosofijos (ne tik Hegelio) dvasią Maskvoje jau kalbėjau. Maža to, Maskva tampa vieta, kur susikerta tarptautiniai mokslo keliai ir kur, kad ir kaip būtų keista, patogų užmegzti ryšius su Vakarų kolegomis. Tiesa, prieš tai reikia įveikti vizų (rusų ir baltarusių) kliuvinį ir pasirūpinti pilna pinigine viename brangiausių pasaulio miestų.

² Vienas iš konferencijos gaudų: Hegelis, ypač gyvenimo pabaigoje, taip pat buvo neabejingas vynu.